

ettelijke jaren geleden te hebben geleend twee schilderijen, elk door Van der Merck en Van Goyen geschilderd. Dat de stijl-critisch vastgestelde samenwerking bestond is dus ook op historische gronden bewezen *).

Wij besluiten onze reeks van voorbeelden met dat van de Samenzwering van Claudius Civilis, een doek, thans bewaard in het Nationaal Museum te Stockholm. Het auteurschap van Rembrandt staat niet alleen stijl-critisch vast, maar uit vier tekeningen van dezen meester, bewaard te München in het Prentenkabinet, blijkt dat de schilderij oorspronkelijk grooter en geheel anders van vorm was, waaruit wederom is gebleken, dat de schilderij identiek is met een stuk, door burgemeesteren van Amsterdam in 1661 bij Rembrandt besteld ter versiering van het Stadhuis, doch dat niet naar den zin der opdrachtgevers was uitgevallen †).

Wij moeten thans nagaan, hoe het gesteld is met de betrouwbaarheid van de boven besproken soorten van gegevens (de historische gegevens, de signaturen en de stijl-critische gegevens).

Van de historische kan men in het algemeen zeggen, dat hun betrouwbaarheid op dezelfde wijze getoetst moet worden als die, welke andere feiten betreffen. Verschaffen die gegevens een deugdelijk bewijs, dan is dat in het algemeen het mooiste resultaat, waartoe men komen kan. In ons geval liggen vooral

*) Zie mijn opstel in het Bredius-Album, 1915.

†) Zie Bode No. 520 en het belangrijke opstel van Mr. N. de Roever in „Oud Holland” 1892, blz. 137 vlg.

FRANS HALS (OUDE COPIE). DE NAR. RIJSMUSEUM, AMSTERDAM.

op één punt voetangels en klemmen, nl. indien de mogelijkheid bestaat, dat een schilderij kan zijn „ondergeschoven”, d.w.z. dat men het origineel door een copie heeft vervangen. De critiek zal dus in elk bijzonder geval hebben na te gaan, of het vroeger vermelde werk wel stellig identiek is met datgene wat men vóór zich heeft, dan wel of een copie op zeker oogenblik den „stamboom” van het origineel heeft overgenomen. Het meest treffende geval van dien aard is dat wat Mr. Dr. J. C. Overvoorde in het Leidsche Jaarboekje van 1908 heeft openbaar gemaakt. Hij beschrijft daar den verkoop (in 1766) van de beroemde Leidsche kunstverzameling De la Court, waarvan nog heden ten dage verschillende schilderijen bestaan, die eigendom geworden van bekende musea, door een ieder terecht als groote meesterwerken worden bewonderd. Bij die